

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

K průlomovému rozhodnutí NS ČR ve věci práv dlužníků ze vztahů zajištěných finančními zárukami

Rekodifikace civilního práva přinesla do českého právního řádu mnoho převratných změn, některé instituty však zůstaly téměř nedotčeny. Mezi instituty, které nebyly změnami příliš ovlivněny, patří i bankovní záruky.

Nový Občanský zákoník (dále jen „**NOZ**“) zavedl pro bankovní záruky nové označení „finanční záruky“, což bylo učiněno zejména z důvodu, že nově mohou finanční záruky vystavovat i subjekty odlišné od bank. Na samotných principech a fungování institutu bankovní záruky se však de facto nic nezměnilo a dosavadní judikatura a právní teorie je tak plně aplikovatelná i na finanční záruky vystavované po rekodifikaci.

Institut abstraktních finančních záruk

Používání finančních záruk je v tuzemském i mezinárodním obchodním styku velmi rozšířené a jde o typický bankovní produkt poskytovaný téměř všemi místními i zahraničními bankami. V mnoha podnikatelských odvětvích představují finanční záruky zcela nepostradatelný nástroj pro zajištění práv věřitelů. Oblíbenost finančních záruk mezi podnikateli, kteří usilují o zajištění vymahatelnosti svých případných nároků vůči svým partnerům, je dána především tím, že finanční záruky umožňují nesrovnatelně rychlejší a efektivnější přístup k finančním prostředkům ve srovnání s jinými zajišťovacími instituty či obecným pořadem práva.

V praxi jsou nejvíce používány tzv. abstraktní neboli nepodmíněné finanční záruky (tj. záruky splatné na „první výzvu“ a „bez námitek“). Výstavce abstraktní finanční záruky, zpravidla banka, vystavuje záruku na základě žádosti dlužníka a zavazuje se v ní věřiteli uhradit určitou částku výlučně za podmínek uvedených v textu záruční listiny (§ 2029 odst. 1 NOZ).

Mezi věřitelem a dlužníkem existuje tzv. podkladový vztah, kdy jsou závazky dlužníka vůči věřiteli zajištěny právě vystavením záruky, výstavce záruky však stojí zcela mimo předmětný podkladový vztah a nemůže uplatnit v případě uplatnění práv věřitele ze záruky jakékoliv námitky (záruční listiny stanoví zpravidla v tomto ohledu pouze potřebu učinit formální prohlášení, že závazky z podkladového vztahu nebyly splněny), a to ani v případě, že by výstavce měl vědomost o tom, že podkladový nárok neexistuje (§ 2034 odst. 1 NOZ). Uhradí-li výstavce částku z uplatněné záruky věřiteli, vzniká výstavci tzv. regresní nárok vůči dlužníkovi (tj. příkazci, který výstavce o vystavení záruky požádal) na úhradu toho, co výstavce plnil věřiteli (§ 2039 odst. 1 NOZ).

Dlužník je povinen výstavci regresní nárok uhradit bez ohledu na to, zda věřitel uplatnil práva ze záruky po právu, tedy zda vůbec jím tvrzený nárok z podkladového vztahu existuje. Ochrana práv dlužníka před neoprávněným uplatněním finanční záruky je postavena na principech bezdůvodného obohacení, tedy dlužník je oprávněn vést proti věřiteli žalobu na vydání plnění, které věřitel obdržel plněním ze záruky na úkor dlužníka.

Výhody plynoucí pro věřitele z finančních záruk jsou natolik zřejmé a schopnost dlužníka efektivně zabránit věřiteli v inkasu vystavené záruky[1] je tak oslabená, že tyto aspekty činí finanční záruky potenciálně zneužitelnými.

Zneužitelnost finančních záruk

Dojde-li ke sporu mezi věřitelem a dlužníkem ohledně nároku z podkladového vztahu, který je zajištěn vystavením nepodmíněné finanční záruky, již samotná latentní hrozba, že věřitel může kdykoliv na další negociace rezignovat a svůj sporný nárok si jednoduše uhradit uplatněním záruky, staví dlužníky do velmi nevýhodné pozice a věřitelé jsou mnohdy schopni tuto hrozbu využít k získání ústupků, na které by jinak při „rovnosti zbraní“ nedosáhli.

V praxi pak nejsou výjimečné ani případy, kdy věřitel při plném vědomí, že jeho nárok není důvodný nebo je minimálně velmi sporný, uplatní finanční záruku u výstavce a získá tak plnění, které by jinak nikdy od dlužníka dobrovolně nezískal. Výstavce záruky, byť by měl sebevětší pochybnosti o existenci podkladových závazků, nemá jinou možnost než záruku, které byla řádně uplatněna v souladu s podmínkami záruční listiny, proplatit.

Dlužník se tak může dostat do neřešitelné situace, kdy na jedné straně z důvodu sporu z podkladového stavu nedostane zaplacen za příslušnou dodávku, a na straně druhé mu vzniká nový závazek okamžitě uhradit výstavci záruky částku z proplacené finanční záruky.

Tento „dvojitý úder“ může způsobit podnikatelům závažné potíže v jejich cash flow a pro mnohé z nich být doslova likvidační.

Nezáviděníhodnou situaci dlužníků při neoprávněném uplatnění záruk pak dále komplikovaly dopady právního názoru Nejvyššího soudu ČR, k němuž soud dospěl v rozhodnutí sp. zn. 32 Cdo 1745/2013.

Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 32 Cdo 1745/2013

Nejvyšší soud v předmětném rozhodnutí dovodil, že povinnost věřitele vydat dlužníkovi plnění, na něž neměl z podkladového vztahu nárok, je logickým důsledkem povinnosti dlužníka zaplatit výstavci to, co výstavce plnil věřiteli ze záruční listiny. Dospěl tak k závěru, že vznik oprávnění dlužníka požadovat po věřiteli vrácení plnění, které na jeho úkor neoprávněně získal na základě záruky, je podmíněn předchozí úhradou regresního nároku výstavce vůči dlužníkovi (tj. vrácením výstavci toho, co v souladu se zárukou výstavce plnil věřiteli).

Tento kontroverzní závěr byl po jeho vydání podroben značné kritice kvůli jeho negativním dopadům na již tak chatrná práva příkazců finančních záruk. Odborná veřejnost proto přivítala, když koncem roku 2018 vydal Nejvyšší soud ČR rozhodnutí, kterým byl uvedený závěr de facto reverzován.

Rozhodnutí Velkého senátu NS ČR sp. zn. 31 Cdo 3936/2016

Velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu v rozhodnutí sp. zn. 31 Cdo 3936/2016 ze dne 12. 9. 2018 vytknul senátu 32 Cdo, že jeho zdůvodnění nutnosti předchozí úhrady regresního nároku vyplativšího výstavce jako podmínky vzniku nároku vůči věřiteli je nepřesvědčivé, neboť senát 32 Cdo toliko dovodil logickou souvislost mezi povinností věřitele vydat plnění z

neoprávněně inkasované záruky a povinností příkazce vrátit výstavci, co bylo dle záruky plněno věřiteli, nezabýval se však bližší analýzou odlišností právních vztahů mezi všemi třemi stranami.

Velký senát Nejvyššího soudu akcentoval, že právní vztah mezi dlužníkem a věřitelem není právně závislý na právním vztahu mezi dlužníkem a výstavcem, kdy paralelní existence těchto právních vztahů vyplývá z podstaty finanční záruky jakožto abstraktního zajišťovacího prostředku.

Velký senát správně poukázal, že neoprávněné čerpání záruky věřitelem se projeví v majetkové sféře dlužníka stejným způsobem jako čerpání oprávněné, a to vznikem závazku vůči výstavci, který musel záruku proplatit. Přijetím neoprávněného plnění ze záruky se věřitel obohacuje vždy na úkor dlužníka, a dle pravidel bezdůvodného obohacení tak musí být neoprávněné plnění vždy vyplaceno dlužníkovi, bez ohledu k tomu, zda dlužník předtím splnil vůči výstavci svůj závazek ze smlouvy o vystavení záruky (tedy závazek zaplatit výstavci to, co bylo věřiteli plněno dle záruky vystavené v souladu se smlouvou o vystavení záruky).

Závěr

Rozhodnutí Velkého senátu NS ČR sp. zn. 31 Cdo 3936/2016 rektifikuje excesivní výklad v neprospěch příkazců finančních záruk a přispívá tím k posílení práv příkazců, aniž by působilo ztrátu obliby finančních záruk.

Může zároveň pomoci předcházet zneužívání tohoto institutu, neboť věřitel musí nyní počítat s alternativou, že dlužník bezprostředně po výplatě záruky uplatní vůči věřiteli nárok na vydání bezdůvodného obohacení, ač sám výstavci (bance) dosud ničeho na jeho regresní nárok neplnil. Nedovoluje-li dlužníkova finanční situace okamžitou úhradu vyplativšímu výstavci záruky, může dlužník vést paralelně soudní řízení vůči věřiteli na vydání bezdůvodného obohacení, a vedle toho se s výstavcem dohodnout např. na splátkovém kalendáři či jiném způsobu zajištění regresního nároku výstavce, který umožní dlužníkovi „přečkat“ období, než se domůže svých práv vůči věřiteli a získá od něj finanční plnění (jež pak může použít k zaplacení regresního závazku výstavci).

Rozhodnutí Velkého senátu NS ČR tak sice poměr sil mezi dlužníkem a věřitelem na poli finančních záruk nevyrovnává, přesto ho lze označit za významné, a to už jen z důvodu, že jde o jedno z mála (z pohledu dlužníků) pozitivních rozhodnutí, jež může v určitých případech zabránit nešvaru zneužívání finančních záruk k vymožení fiktivních či pochybných nároků.

JUDr. Michal Koňuch,
advokát

Palác Archa
Na Poříčí 24
110 00 Praha 1

Tel.: +420 221 774 000

e-mail: office@dunovska.cz

[1] Do úvahy zde přichází zejména institut předběžného opatření, kterým by případně dlužník mohl překazit či alespoň oddálit čerpání záruky věřitelem, pravděpodobnost úspěchu návrhu na vydání předběžného opatření je však v mnoha případech velmi nízká a dlužníkům situaci navíc komplikuje skutečnost, že se mnohdy ani nedozví, že se věřitel chystá práva ze záruky uplatnit a nemají tak fakticky ani možnost požádat soud o poskytnutí zatímní ochrany vydáním předběžného opatření.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Kdy kupní smlouva na nemovitost neobstojí před katastrem: pozor nejen na kupní cenu](#)
- [Elektronické hlasování v SVJ: Brzdí zákonodárce digitalizaci záměrně?](#)
- [Právní aspekty terapie psychedeliky](#)
- [Význam sportovních pravidel při posuzování odpovědnosti sportovců za sportovní úrazy](#)
- [Okamžité zrušení pracovního poměru učiněné z „opatrnosti“ zaměstnavatele ve světle judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Výroční zpráva ÚOOÚ za rok 2025: nové regulační priority v oblasti ochrany osobních údajů](#)
- [Vadné nařízení vlády č. 493/2025 Sb. a dopady fixace limitů drobných oprav na pronajímatele](#)
- [Nařízení PPWR: cesta do pekla dlážděná dobrými úmysly](#)
- [AML - od zákona č. 253/2008 Sb. k AMLR: co konkrétně musí česká povinná osoba změnit do roku 2027](#)
- [Podmíněné propuštění ve světle zásady ústnosti a přímosti](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 37.: Povinná forma jednání ve smlouvách](#)